

Vận dụng kiến thức Văn hóa tín ngưỡng, phong tục trong giáo dục mầm non cho sinh viên Trường Cao đẳng Vĩnh Phúc

Nguyễn Thị Thanh Thủy

ThS. Khoa Khoa học cơ bản, Trường Cao đẳng Vĩnh Phúc

Received: 20/9/2024; Accepted: 25/9/2024; Published: 30/9/2024

Abstract: *Fundamentals of Vietnamese Culture is a mandatory module in the training program for students majoring in Nursery Education at Vinh Phuc College. The knowledge of Beliefs and Customs, has a great significance in real life, especially teaching in preschools. Therefore, the article provides an overview of the subject, the knowledge of the Beliefs and Customs section related to the topic of preschool teaching. Besides, instructions are also given on how to apply the topic of Lunar New Year to preschoolers together with suggestions to organize practice sessions for children. From there, students have a better sense of learning and contribute to preserving and promoting traditional culture.*

Keywords: *Basis of Vietnamese culture, Beliefs, Customs, Preschool education, Vinh Phuc College, students.*

1. Đặt vấn đề

Cơ sở văn hoá Việt Nam (VHVN) là học phần bắt buộc thuộc khối kiến thức giáo dục đại cương trong chương trình đào tạo sinh viên (SV) ngành Giáo dục Mầm non (GDMN) của Trường Cao đẳng Vĩnh Phúc. Nội dung môn học được vận dụng thiết thực trong học tập, cuộc sống và rất hữu ích trong nghề nghiệp tương lai. Đặc biệt, phần kiến thức Tín ngưỡng, Phong tục (TNPT) có ý nghĩa rất lớn trong việc giáo dục trẻ. Tuy nhiên, vận dụng như thế nào để có hiệu quả, làm nền tảng để SV thực tập sư phạm tốt và trở thành người giáo viên (GV) mầm non tương lai vững vàng; góp phần giữ gìn, phát huy văn hóa truyền thống của người Việt.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Tổng quan về môn “Cơ sở văn hoá Việt Nam” và nội dung phần kiến thức TNPT với nội dung vận dụng dạy học ở trường MN.

2.1.1. Tổng quan về môn “Cơ sở văn hoá Việt Nam” và nội dung phần kiến thức TNPT

Cơ sở VHVN là học phần bắt buộc thuộc khối kiến thức Giáo dục đại cương trong Chương trình đào tạo SV ngành GDMN. Thời lượng đào tạo của học phần là 2 tín chỉ (30 tiết). Môn học có nhiều tài liệu giảng dạy, Trường CĐVP lựa chọn giáo trình của tác giả Trần Ngọc Thêm để xây dựng đề cương chi tiết học phần.

Đề cương chi tiết học phần CSVHVN cho ngành GDMN được chia làm 4 bài. Bài 1: Văn hóa học và VHVN- có tính lý luận khái quát chung để tìm hiểu về một nền VH với khái niệm chung, không gian, thời gian, chủ thể VH và tiến trình phát triển của VHVN.

Bài 2- VH nhận thức, gồm 3 lĩnh vực nhận thức về không gian, thời gian và con người. SV vận dụng giáo dục trẻ MN những kiến thức sơ khai, nền tảng về thế giới xung quanh và bản thân của trẻ.

Bài 3- *VH tổ chức đời sống*, gồm VH tổ chức đời sống tập thể và cá nhân. VH tổ chức đời sống tập thể gồm tổ chức Nông thôn, Quốc gia và Đô thị. *Văn hóa tổ chức đời sống cá nhân* gồm tín ngưỡng, phong tục, VH giao tiếp, nghệ thuật ngôn từ, nghệ thuật thanh sắc và hình khối VN. Trong đó, nội dung kiến thức TNPT liên quan mật thiết đến chủ đề dạy học ở trường MN mà SV sẽ đảm nhận và có ý nghĩa GD lớn nhất đối với trẻ MN. Tín ngưỡng gồm tín ngưỡng phồn thực, tín ngưỡng sùng bái tự nhiên và tín ngưỡng sùng bái con người. Trong đó, tín ngưỡng sùng bái con người là quan trọng hơn với tín ngưỡng thờ Tổ tiên, thờ Thổ công, thờ Thành Hoàng làng, thờ Vua Hùng. Đó là nội dung GD truyền thống thể hiện sự thành kính, “uống nước nhớ nguồn”, được coi là những nét tinh hoa VH, đậm đà bản sắc dân tộc mà người Việt cần giữ gìn và phát huy nên cần tập trung GD cho trẻ. Nội dung Phong tục gồm phong tục hôn nhân, tang ma, lễ tết, lễ hội truyền thống.

Bài 4- VH ứng xử với môi trường gồm ứng xử với môi trường tự nhiên thể hiện trong VH ăn, mặc, ở, đi lại và ứng xử với môi trường xã hội qua việc tiếp nhận Phật giáo, Nho giáo, Đạo giáo và VHVN.

Trong 4 bài thì bài 3 kiến thức TNPT của phần *Văn hóa tổ chức đời sống cá nhân* là nội dung chứa đựng nhiều kiến thức vận dụng thực tế nhất đối với SV trong cuộc sống và vận dụng trong GD trẻ MN.

2.1.2. Nội dung vận dụng dạy học ở trường MN

Chương trình GDMN được giảng dạy có tính chất mở. Trong Hướng dẫn nhiệm vụ GDMN năm học 2024- 2025 của Bộ GD & ĐT tạo đề cập: “Tiếp tục đổi mới, nâng cao chất lượng thực hiện Chương trình GDMN..., phát huy tính chủ động của nhà trường trong việc phát triển chương trình GDMN phù hợp với điều kiện của nhà trường, địa phương, khả năng và nhu cầu của trẻ”. Đổi mới PP, hình thức tổ chức các hoạt động GD phát triển toàn diện trẻ em theo Chương trình GDMN, “khuyến khích tổ chức các hoạt động thực hành, trải nghiệm, học thông qua chơi...”.

Nội dung kiến thức Cơ sở VHVN được vận dụng trong GDMN chủ yếu ở khối lớp mẫu giáo, trẻ có lượng từ vựng và hiểu biết nhiều hơn sẽ tiếp thu hiệu quả hơn. Căn cứ vào các chủ đề ở khối lớp mẫu giáo có thể vận dụng kiến thức VH giáo dục trẻ MN tập trung vào 5 chủ đề cơ bản: Bản thân và gia đình thân yêu của bé; Bé với dinh dưỡng, sức khỏe...; Giao thông và bảo đảm an toàn; Ngày tết và mùa xuân (Tết Nguyên đán); Quê hương- Đất nước.... thì kiến thức về văn hóa Tín ngưỡng, Phong tục được vận dụng nhiều nhất và có ý nghĩa lớn nhất ở chủ đề *Ngày tết và mùa xuân*. SV nên vận dụng mức độ tăng dần lượng kiến thức từ khối lớp mẫu giáo 3- 4 tuổi, 4- 5 tuổi đến 5- 6 tuổi để có hiệu quả nhất.

2.2. Hướng dẫn vận dụng kiến thức Văn hóa TNPT trong GDMN cho SV Trường CĐVP

Chủ đề Tết và mùa Xuân (Tết Nguyên đán) thường được dạy học vào tuần trước khi nghỉ tết âm lịch theo theo lịch trình cụ thể từng năm. Liên kế trước đó là Tết ông Táo (23 tháng Chạp), nên SV cần nắm chắc kiến thức về Tết ông Táo, nêu qua cho trẻ trước khi tìm hiểu và tổ chức vài hoạt động trải nghiệm Tết Nguyên đán.

***Tết ông Táo** được hình thành trên cơ sở tín ngưỡng thờ Thổ Công. Gia đình nào của người Việt dù có phải cúng giỗ Tổ tiên hay không thì đều thờ Thổ Công. Thổ Công- một dạng của Mẹ Đất, là vị thần trông coi gia cư, định đoạt phúc họa cho một gia đình. Sống ở đâu thì có Thổ Công ở đó: *Đất có Thổ Công, sông có Hà Bá*. Sinh viên đọc truyền thuyết thờ Thổ Công để hiểu thêm về cơ sở hình thành, mà không cần kể câu chuyện đó cho trẻ nghe. Thờ Thổ Công hay còn gọi là Táo Quân, ông Táo. Trong bộ ba Táo Quân gồm **Thổ Công** trông nom việc trong bếp, **Thổ Địa** trông coi việc trong nhà và **Thổ Kỳ** trông coi việc chợ búa. Thổ Công là một câu chuyện chứa đầy ý nghĩa triết lý: Sở dĩ Thổ Công là thần đất mà cũng

là thần bếp là vì đối với người Việt nông nghiệp sống định cư, đất- nhà- bếp và người phụ nữ đồng nhất với nhau, đều tối quan trọng như nhau. Bộ ba thờ Thổ Công tạo nên một bộ tam tài đặc biệt nên khi cúng lễ sẽ gồm bộ 3 đồ mũ cúng, tiền vàng, cá chép... Tết ông Công, ông Táo cúng vào 23 tháng Chạp. Liên hệ cho trẻ ngày nay có nét đẹp VH thả cá chép phóng sinh sau khi cúng, lưu ý không nhất thiết thực hiện nghi thức này và nếu thực hiện nhắc trẻ đảm bảo vệ sinh vứt túi rác vào nơi qui định không thả xuống sông hồ gây ô nhiễm môi trường.

Thổ Công nếu được lập ban thờ riêng thì sẽ thờ gian phía bên trái, phía đông, nhưng đa số người Việt thờ chung cùng ban thờ Tổ tiên. Thổ Công là vị thần quan trọng nhất, nhưng ông bà tổ tiên sinh thành ra ta nên được tôn kính nhất; Để không làm mất lòng ai, người Việt thờ mang tính “phối hưởng”. Mỗi khi cúng Tổ tiên, đều phải khấn Thổ Công trước rồi xin phép Ngài cho ông bà tổ tiên được về cùng hưởng đồ lễ cúng tế.

*** Về Tết Nguyên đán** cần phối kết hợp tốt kiến thức phần tín ngưỡng thờ Tổ tiên và phần lễ tết của Tết Nguyên đán.

Tết Nguyên đán (tết Ta để phân biệt tết Tây, tết Cả là tết to nhất trong một năm): Nguyên là bắt đầu, Đán là buổi sáng; tức là tết bắt đầu buổi sáng đầu tiên của một năm. Khi chia sẻ với trẻ cần cho trẻ biết: Đây là tết kết thúc năm cũ bắt đầu một năm mới theo lịch âm. Tết Nguyên đán của người Việt mang đậm tính truyền thống với nhiều phong tục, thể hiện rất rõ tính cộng đồng tập trung qua việc chuẩn bị tết, ăn tết và tục mừng tuổi.

Chuẩn bị tết, giáo sinh mô tả tỉ mỉ, kết hợp hỏi liên hệ gia đình trẻ chuẩn bị tết năm trước mà trẻ nhớ được và năm nay đã chuẩn bị được những gì sẽ giúp cho nội dung kiến thức gần gũi, trẻ dễ nhớ và tham gia vào bài học hào hứng hơn. Tết Nguyên đán thường được chuẩn bị bắt đầu ngay từ sau tết ông Táo. Giáo sinh có thể hỏi: *Tết gần đến rồi, em nhớ ông bà bố mẹ thường chuẩn bị những thứ gì để đón tết nào?* Gọi trẻ trả lời, sau đó gọi trẻ khác bổ sung hoặc SV tổng hợp bổ sung. Đây là tết to nhất nên gia đình nào cũng chuẩn bị rất nhiều thứ như các loại bánh kẹo, mứt tết, bánh chưng, gà, thịt, giò, mâm ngũ quả.... để cúng tổ tiên và liên hoan dịp tết.

Ăn tết hay đón Tết trong các gia đình là dịp duy nhất trong năm có sự sum họp đầy đủ của gia đình, gia tiên và gia thần. *Gia đình* là tất cả những người thân của chúng ta dù đi học, đi làm xa nhà đến đâu dịp này cũng đều sắp xếp công việc để về sum họp

cùng gia đình đón tết. *Gia tiên* tức là ông bà tổ tiên đã mất của gia đình dịp này đều được con cháu mời về cúng tại bàn thờ của gia đình. SV tổng hợp thêm kiến thức phần tín ngưỡng thờ tổ tiên để giáo dục thêm ý nghĩa, truyền thống cho các em. Tổ tiên là những người thân trong gia đình chúng ta đã khuất. Bàn thờ Tổ tiên bao giờ cũng đặt ở gian giữa hoặc nơi trang trọng nhất của ngôi nhà. Người Việt thường cúng Tổ tiên vào ngày giỗ; ngày mùng 1, ngày rằm; ngày lễ tết và khi gia đình có việc. Tết Nguyên đán là tết to nhất trong năm nên chúng ta sẽ đến mộ- nơi chôn cất những người thân đã mất để mời về ăn tết. Đây là dịp duy nhất trong năm sửa sang lại mộ, dọn dẹp sạch sẽ trước khi mời Tổ tiên. Sau đó, từ 30 Tết gia đình chúng ta bắt đầu cúng Tổ tiên và ăn tết đến hết mùng 3 Tết theo truyền thống. Đồ cúng Tổ tiên dịp Tết ngoài lễ thông thường bằng hương hoa, trà rượu và cả đồ ăn lẫn đồ mặc, đồ dùng tiền nong (làm bằng giấy, gọi là vàng mã). Rượu có thể có hoặc không nhưng li nước lã thì nhất thiết không bao giờ thiếu. Tết các gia đình thường bày cúng mâm ngũ quả theo quan niệm VH truyền thống gồm mãng cầu, sung, dừa, đu đủ, xoài; với ý nghĩa cầu sung (túc) vừa đủ xài. Lưu ý, mâm ngũ quả thực tế tùy từng nơi mà bày các loại hoa quả cho phù hợp với vùng miền, không cứng nhắc gây tốn kém, không phù hợp địa phương. Tết đến mâm cúng tổ tiên còn có bánh chưng, các món ăn truyền thống như nem công, chả phượng, thịt đông, giò, canh măng khô... các loại mứt, bánh kẹo... rất phong phú, đa dạng; tùy theo vùng miền, gia đình.

Tính cộng đồng của Tết còn được bộc lộ đặc biệt qua *Tục mừng tuổi*. Tết đến tất cả mọi người đều được mừng tuổi. Mọi người chúc mừng nhau, nói những lời nói hay với ý nghĩa may mắn. Ngày xưa tết đến mọi người thường tặng nhau những phong giấy đỏ ghi những lời chúc may mắn để lì xì cho nhau. Ngày nay, người Việt vẫn duy trì tục mừng tuổi (tặng lì xì nhau) nhưng quan tâm đến hai đối tượng là người già và trẻ nhỏ (vì thêm tuổi có ý nghĩa quan trọng hơn với hai đối tượng này). Nhưng khi dạy, SV làm sao nhấn mạnh và GD được cho trẻ việc mừng tuổi hay lì xì đỏ chỉ có ý nghĩa tượng trưng thay cho lời chúc may mắn, chứ không phải là giá trị vật chất của đồng tiền, nên càng tiền lẻ có ý nghĩa sinh sôi nảy nở, may mắn thì càng tốt. Do đó, các con không nên chú ý đến tiền lì xì bao nhiêu, mà vui vẻ cảm ơn và đón nhận lì xì với lời chúc may mắn của mọi người dành cho con để con khỏe mạnh, lớn nhanh nhé! Trẻ hiểu được ý nghĩa của tục mừng tuổi thì giá

trị VH của Tết Nguyên đán mới được duy trì và phát triển truyền thống VH tốt đẹp của dân tộc.

Tết cũng là dịp sum họp của *gia thần* tức Thánh thần tề tựu tại các nơi thờ tự nên đình, chùa, đền, miếu cũng được cúng bái và mọi người đi lễ nhiều hơn, đồng thời có tục hái lộc đầu năm đem về nhà là thế. SV vận dụng một phần tín ngưỡng thờ Thần để chia sẻ nhanh, đơn giản cho trẻ hiểu. Mỗi làng hay khu vực thường có Chùa thờ Phật, Đình thờ Thành Hoàng. Cơ sở thờ Thành Hoàng được ví như Thổ Công trong nhà, là vị thần cai quản, che chở, định đoạt phúc họa cho dân làng đó. Mỗi làng có Thành Hoàng khác nhau, thường là người có công đặc biệt hoặc liên quan mật thiết đến làng được dân làng cúng lễ rất to, thường gọi là “tiệc đình”- ngày lễ của cả dân làng. Ngoài ra, thần Thành Hoàng được cúng vào ngày mùng một, ngày rằm, ngày lễ tết và những khi làng có việc. Nên tết đến, ngoài cúng Tổ tiên, chơi tết, các em nên đi lễ dịp này. Còn kiến thức thờ Vua Tổ- Vua Hùng, SV nên chia sẻ cho HS dịp chuẩn bị nghi lễ 10/3. Tín ngưỡng thờ Tứ bất tử chia sẻ ở những phần kiến thức liên quan đến lễ hội trong các chủ đề khác khi có điều kiện.

Thực hiện tốt các hoạt động trên, SV sẽ vận dụng được hiệu quả nội dung kiến thức Tín ngưỡng, Phong tục của học phần Cơ sở VHVN để nâng cao hiệu quả dạy học, GD tốt truyền thống VH cho trẻ MN.

3. Kết luận

Dạy học gắn lí thuyết với thực tế và vận dụng trong nghề nghiệp tương lai là mục tiêu của tất cả các chương trình đào tạo hiện nay. SV ngành GDMN học tốt kiến thức học phần Cơ sở VHVN nói chung, phần TNPT nói riêng thực sự có ý nghĩa để vận dụng trong thực tế cuộc sống và là kiến thức chuyên sâu dạy tốt chủ đề liên quan đến tết Nguyên đán ở trường MN cho trẻ mẫu giáo. Trong quá trình đào tạo SV cần nhận thức rõ nhiệm vụ, có thái độ học tập nghiêm túc và vận dụng linh hoạt, hiệu quả kiến thức mà GV hướng dẫn cho đối tượng trẻ ở trường MN.

Tài liệu tham khảo

- [1] Trần Ngọc Thêm (1998), *Cơ sở văn hoá Việt Nam*, NXBGD. Hà Nội
- [2] Trường Cao đẳng Vĩnh Phúc (221) *Đề cương chi tiết học phần Cơ sở văn hóa Việt Nam, Ban hành kèm theo Quyết định số 249/QĐ-CDVP ngày 25 tháng 8 năm 2016 của Hiệu trưởng Trường Cao đẳng Vĩnh Phúc; điều chỉnh, bổ sung năm 2018.*
- [3] Nguyễn Thị Thanh Thủy (2014), *Tập bài giảng Cơ sở văn hóa Việt Nam (Lưu hành nội bộ)*, Trường Cao đẳng Vĩnh Phúc